

Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

11. september 2019*

»Præjudiciel forelæggelse – EU-retlige principper – procesautonomi – ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet – retssikkerhedsprincippet – retskraft – tilbagebetaling af afgifter, som en medlemsstat har opkrævet i strid med EU-retten – endelig retsafgørelse, der pålægger betaling af en afgift, der er uforenelig med EU-retten – anmodning om genoptagelse af en retsafgørelse – frist for indgivelse af denne anmodning«

I sag C-676/17,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Curtea de Apel Ploiești (appeldomstol i Ploiești, Rumænien) ved afgørelse af 5. oktober 2017, indgået til Domstolen den 1. december 2017, i sagen

Oana Mădălina Călin

mod

Direcția Regională a Finanțelor Publice Ploiești – Administrația Județeană a Finanțelor Publice Dâmbovița,

Statul Român – Ministerul Finanțelor Publice,

Administrația Fondului pentru Mediu,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, M. Vilaras, samt dommerne K. Jürimäe (refererende dommer), D. Šváby, S. Rodin og N. Piçarra,

generaladvokat: M. Bobek,

justitssekretær: fuldmægtig R. Șereș,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 28. november 2018,

efter at der er afgivet indlæg af:

- den rumænske regering først ved R.-H. Radu, C.-M. Florescu og R.I. Hațieganu, som befuldmægtigede, dernæst ved C.-R. Canțăr, C.-M. Florescu og R.I. Hațieganu, som befuldmægtigede,

* Processprog: rumænsk.

– Europa-Kommissionen ved A. Armenia og C. Perrin, som befuldmægtigede,
og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 5. februar 2019,
afsagt følgende

Dom

- 1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 4, stk. 3, TEU, artikel 110 TEUF, artikel 17, 20, 21 og 47 i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«) samt princippet om loyalt samarbejde, ækvivalensprincippet, effektivitetsprincippet og retssikkerhedsprincippet.
- 2 Denne anmodning er indgivet som led i en tvist mellem på den ene side Oana Mădălina Călin og på den anden side Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice Ploiești – Administrația Județeană a Finanțelor Publice Dâmbovița (det regionale generaldirektorat for offentlige finanser i Ploiești – myndigheden for offentlige finanser i Dâmbovița, Rumænien), Statul Român – Ministerul Finanțelor Publice (den rumænske stat – ministeriet for offentlige finanser) og Administrația Fondului pentru Mediu (myndigheden for miljøfonden, Rumænien) angående et søgsmål med påstand om genoptagelse af en endelig retsafgørelse, hvorved et søgsmål med påstand om genoptagelse af en anden endelig retsafgørelse, hvorved Oana Mădălina Călin var blevet pålagt at betale for et miljømærke, der senere blev fundet uforeneligt med EU-retten, var blevet afvist som for sent anlagt.

Retsforskrifter

- 3 Artikel 21 i Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 (lov nr. 554/2004 om forvaltningsretlige sager) af 2. december 2004 (*Monitorul Oficial al României*, del I, nr. 1154 af 7.12.2004) med overskriften »ekstraordinære søgsmål« bestemte følgende:

»(1) De former for søgsmål, der er omhandlet i den civile retsplejelov, kan anlægges mod endelige og retskraftige afgørelser truffet af forvaltningsdomstole.

(2) Afsigelse af endelige og retskraftige domme, som er i strid med princippet om [EU-]rettens forrang – reguleret ved artikel 148, stk. 2, sammenholdt med artikel 20, stk. 2, i Rumæniens forfatning, som bekendtgjort på ny – danner et yderligere grundlag for genoptagelse, ud over det i Codul de procedură civilă (den civile retsplejelov) fastsatte grundlag. Anmodningen om genoptagelse indgives inden for 15 dage fra forkyndelsen, som under fravigelse af reglen i artikel 17, stk. 3, sker ved, at de pågældende parter indgiver en begrundet anmodning inden for 15 dage fra afgørelsen. Anmodningen om genoptagelse behandles som hastesag inden for 60 dage fra indgivelsen.«
- 4 Det fremgår af anmodningen om præjudiciel afgørelse, at artikel 21, stk. 2, andet punktum, i lov nr. 554/2004 blev erklæret forfatningsstridig ved dom nr. 1609/2010 af 9. december 2010 fra Curtea Constituțională (forfatningsdomstol, Rumænien).
- 5 Den forelæggende ret har nærmere bestemt anført, at artikel 21, stk. 2, første og tredje punktum, i lov nr. 554/2004 fortsat skaber retsvirkninger. Denne bestemmelses andet punktum om fristen for at indgive en anmodning om genoptagelse er derimod ophørt med at skabe sådanne virkninger.
- 6 Ved dom nr. 45/2016 af 12. december 2016, offentliggjort i *Monitorul Oficial al României* den 23. maj 2017, fastslog Înalta Curte de Casație și Justiție (kassationsdomstol, Rumænien), at fristen for at indgive en anmodning om genoptagelse i henhold til artikel 21, stk. 2, i lov nr. 554/2004 er en måned og løber fra datoen for forkyndelse af den endelige dom, der er genstand for genoptagelsen.

7 Artikel 509 i Codul de procedură civilă (den civile retsplejelov) med overskriften »genstand for og grunde til genoptagelse« bestemmer følgende i stk. 1:

»(1) Der kan fremsættes anmodning om genoptagelse af en afgørelse, hvori der er truffet afgørelse om realiteten, eller hvori realiteten behandles [...], såfremt:

[...]

11. Curtea Constituțională (forfatningsdomstol), efter at en afgørelse er blevet endelig, har truffet en afgørelse om en indsigelse, fremsat i den pågældende sag, og har fundet, at den bestemmelse, som indsigelsen omhandlede, var forfatningsstridig.«

8 Den civile retsplejelovs artikel 511, stk. 3, med overskriften »frist for udøvelse« er affattet således:

»For så vidt angår grundlaget fastsat i artikel 509, stk. 1, nr. 10 og 11, er fristen tre måneder fra datoen for offentliggørelsen af dommen fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol eller af afgørelsen fra Curtea Constituțională (forfatningsdomstol) i *Monitorul Oficial al României*, del 1.«

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

9 Den 12. april 2013 købte Oana Mădălina Călin, der er rumænsk statsborger, en brugt bil i Tyskland. Serviciul Public Comunitar Regim Permisi de Conducere și Înmatriculare a Vehiculelor Târgoviște (det offentlige kontor for kørekort og indregistrering af motorkøretøjer i Târgoviște, Rumænien) underlagde indregistreringen af dette køretøj i Rumænien betaling af et miljømærke for motorkøretøjer på 968 RON (ca. 207 EUR). Oana Mădălina Călin betalte dette beløb.

10 Oana Mădălina Călin har for Tribunalul Dâmbovița – Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal (retten i første instans i Dâmbovița, anden afdeling for civile, forvaltningsretlige og skatteretlige sager, Rumænien) nedlagt påstand om tilbagebetaling af dette beløb, da pålæggelsen af et sådant miljømærke var uforeneligt med EU-retten.

11 Denne ret frifandt det offentlige kontor ved dom af 15. maj 2014.

12 Den 28. april 2015 indgav Oana Mădălina Călin for den nævnte ret den første anmodning om genoptagelse af denne dom, idet hun påberåbte sig dom af 14. april 2015, Manea (C-76/14, EU:C:2015:216), hvori Domstolen havde fastslået, at dette miljømærke udgjorde en tilsidesættelse af EU-retten. Denne anmodning om genoptagelse blev forkastet ved dom af 16. juni 2015.

13 Den 17. august 2016 fremsatte Oana Mădălina Călin for Tribunalul Dâmbovița – Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal (retten i første instans i Dâmbovița, anden afdeling for civile, forvaltningsretlige og skatteretlige sager) endnu en anmodning om genoptagelse af dommen af 15. maj 2014. Denne anmodning om genoptagelse var støttet på dom af 9. juni 2016, Budișan (C-586/14, EU:C:2016:421), og på artikel 21, stk. 2, i lov nr. 554/2004, som burde give mulighed for genoptagelse af endelige domme, der er afsagt i strid med EU-retten. Ved dom af 11. oktober 2016 tiltrådte den nævnte retsinstans denne anmodning om genoptagelse og pålagde tilbagebetaling af miljømærket med tillæg af renter.

14 Det regionale generaldirektorat for offentlige finanser i Ploiești – myndigheden for offentlige finanser i Dâmbovița iværksatte appel af denne dom for Curtea de Apel Ploiești (appeldomstolen i Ploiești, Rumænien).

- 15 Ved dom af 16. januar 2017 ophævede denne retsinstans dom afsagt den 11. oktober 2016 af Tribunalul Dâmbovița – Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal (retten i første instans i Dâmbovița, anden afdeling for civile, forvaltningsretlige og skatteretlige sager), idet den fandt, at den anden anmodning om genoptagelse var blevet indgivet efter udløbet af den frist på en måned, som begynder at løbe fra forkyndelsen af den endelige afgørelse, der er genstand for genoptagelsen. Denne frist, der følger af dom nr. 45/2016, gælder for alle rumænske retsinstanser fra tidspunktet for dommens offentliggørelse i *Monitorul Oficial al României*. Den dom, for hvilken der var fremsat anmodning om genoptagelse, blev forkyndt for Oana Mădălina Călin den 26. maj 2014, mens anmodningen om genoptagelse blev indgivet den 17. august 2016.
- 16 Tvisten i hovedsagen vedrører en anmodning om genoptagelse af dommen af 16. januar 2017, som Oana Mădălina Călin har fremsat for den forelæggende ret. Denne anmodning er for det første støttet på en tilsidesættelse af princippet om forbud mod loves tilbagevirkende kraft, eftersom dom af 9. juni 2016, *Budișan* (C-586/14, EU:C:2016:421), blev afsagt, efter at den nationale afgørelse, for hvilken der blev fremsat anmodning om genoptagelse, var blevet endelig. For det andet er denne anmodning støttet på en tilsidesættelse af det i artikel 4, stk. 3, TEU fastsatte princip om loyalt samarbejde begået af Curtea de Apel Ploiești (appeldomstolen i Ploiești).
- 17 I denne sammenhæng er den forelæggende ret i tvivl om, hvorvidt dom nr. 45/2016 er forenelig med retssikkerhedsprincippet, ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet.
- 18 Den forelæggende ret har i denne forbindelse fremhævet, at omstændighederne i tvisten i hovedsagen er forskellige fra omstændighederne i den sag, der førte til dom af 6. oktober 2015, *Târșia* (C-69/14, EU:C:2015:662), hvori Domstolen fastslog, at EU-retten ikke er til hinder for manglen på en procedure til genoptagelse af en endelig retsafgørelse, når denne afgørelse viser sig uforenelig med en fortolkning af EU-retten. Den forelæggende ret har således anført, at der i tvisten i hovedsagen, til forskel fra i den nævnte sag, er mulighed for at opnå genoptagelse af en endelig national dom, der er afsagt i strid med EU-retten.
- 19 Denne retsinstans har anført, at såfremt der ikke findes EU-retlige bestemmelser på området for tilbagesøgning af afgifter, der er opkrævet med urette, tilkommer det hver enkelt medlemsstat i sin interne retsorden i medfør af princippet om procesautonomi at fastsætte de processuelle regler for søgsmål til sikring af beskyttelsen af de rettigheder, som EU-retten tillægger de afgiftspligtige. Disse processuelle regler skal imidlertid stadig overholde princippet om loyalt samarbejde, ækvivalensprincippet, effektivitetsprincippet og retssikkerhedsprincippet.
- 20 I det foreliggende tilfælde fastsatte artikel 21, stk. 2, i lov nr. 554/2004 ingen frist for indgivelsen af en anmodning om genoptagelse, og en sådan frist fulgte udelukkende af dom nr. 45/2016.
- 21 Den forelæggende ret har imidlertid anført, at anvendelsen af den nævnte frist betød, at det var umuligt at tilbagebetale den afgift, der var opkrævet i strid med EU-retten, til Oana Mădălina Călin. Hun havde nemlig ingen andre nationale procesmidler til at opnå tilbagebetaling af denne afgift.
- 22 Den forelæggende ret har på denne baggrund besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Kan artikel 4, stk. 3, TEU, der henviser til princippet om loyalt samarbejde, [chartrets] artikel 17, 20, 21 og 47 [...], artikel 110 TEUF, retssikkerhedsprincippet, ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet, der følger af princippet om procesautonomi, fortolkes således, at de er til hinder for nationale bestemmelser, og navnlig artikel 21, stk. 2, i [lov nr. 554/2004], således som den er fortolket [i dom nr. 45/2016], hvorefter fristen for at indgive anmodning om genoptagelse i henhold til bestemmelserne i artikel 21, stk. 2, i lov nr. 554/2004 er en måned og løber fra datoen for forkyndelse af den endelige dom, af hvilken der anmodes om genoptagelse?«

Det præjudicielle spørgsmål

- 23 Med sit spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om EU-retten, navnlig ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at den er til hinder for en national bestemmelse, som den fortolkes ved en dom afsagt af en national retsinstant, hvorved der fastsættes en præklusionsfrist på en måned til at indgive en anmodning om genoptagelse af en endelig retsafgørelse, der er afsagt i strid med EU-retten, og hvilken frist løber fra forkyndelsen af den afgørelse, der ønskes genoptaget.
- 24 Det skal indledningsvis bemærkes, at det fremgår af sagsakterne for Domstolen, at Oana Mădălina Călin blev pålagt at betale et miljømærke for motorkøretøjer, selv om Domstolen ved dom af 9. juni 2016, *Budişan* (C-586/14, EU:C:2016:421), i det væsentlige fastslog, at artikel 110 TEUF skal fortolkes således, at den er til hinder for et sådant miljømærke.
- 25 I denne forbindelse fremgår det af fast retspraksis, at retten til at få tilbagebetalt afgifter, som en medlemsstat har opkrævet i strid med EU-rettens regler, består som en konsekvens af og i tilslutning til de rettigheder, som borgerne er tillagt ved de EU-retlige forskrifter, der forbyder sådanne afgifter, således som disse er blevet fortolket af Domstolen. Medlemsstaterne er derfor i princippet forpligtet til at tilbagebetale de afgifter, der er opkrævet i strid med EU-retten (jf. i denne retning dom af 9.11.1983, *San Giorgio*, 199/82, EU:C:1983:318, præmis 12, af 19.7.2012, *Littlewoods Retail m.fl.*, C-591/10, EU:C:2012:478, præmis 24, og af 6.10.2015, *Târşia*, C-69/14, EU:C:2015:662, præmis 24).
- 26 Der skal ikke desto mindre henvises til den betydning, som princippet om retskraft har både i Unionens retsorden og i de nationale retsordener. Såvel hensynet til at sikre en stabil retstilstand og stabile retlige relationer som retsplejehensyn gør det påkrævet, at retsafgørelser, der er blevet endelige, efter at de hjemlede appellmuligheder er udnyttet, eller efter at appellfristerne er udløbet, ikke længere kan anfægtes (dom af 10.7.2014, *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, EU:C:2014:2067, præmis 58, af 6.10.2015, *Târşia*, C-69/14, EU:C:2015:662, præmis 28, og af 29.7.2019, *Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe*, C-620/17, EU:C:2019:630, præmis 54).
- 27 Følgelig er en national domstol ikke efter EU-retten forpligtet til at undlade at anvende nationale processuelle regler, hvorved en retsafgørelse tillægges retskraft, uanset at dette ville gøre det muligt at afhjælpe en national situation, der er i strid med EU-retten (dom af 10.7.2014, *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, EU:C:2014:2067, præmis 59; af 6.10.2015, *Târşia*, C-69/14, EU:C:2015:662, præmis 29, og af 29.7.2019, *Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe*, C-620/17, EU:C:2019:630, præmis 55).
- 28 Det er således blevet fastslået, at EU-retten ikke kræver, at en retsinstant for at tage hensyn til den fortolkning af en relevant bestemmelse i EU-retten, som er anlagt af Domstolen, principielt skal genoptage sin retskraftige afgørelse (jf. i denne retning dom af 10.7.2014, *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, EU:C:2014:2067, præmis 60, af 6.10.2015, *Târşia*, C-69/14, EU:C:2015:662, præmis 38, og af 29.7.2019, *Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe*, C-620/17, EU:C:2019:630, præmis 56).
- 29 Såfremt de anvendelige nationale processuelle regler derimod indeholder en mulighed for, at den nationale domstol under visse omstændigheder kan genoptage en retskraftig afgørelse for at bringe situationen i overensstemmelse med national ret, skal denne mulighed i overensstemmelse med ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet derimod anvendes, hvis disse betingelser er opfyldt, med henblik på at bringe situationen i hovedsagen i overensstemmelse med EU-retten (jf. i denne retning dom af 10.7.2014, *Impresa Pizzarotti*, C-213/13, EU:C:2014:2067, præmis 62, af 6.10.2015, *Târşia*, C-69/14, EU:C:2015:662, præmis 30, og af 29.7.2019, *Hochtief Solutions Magyarországi Fióktelepe*, C-620/17, EU:C:2019:630, præmis 60).
- 30 I overensstemmelse med princippet om loyalt samarbejde, som er fastslået i artikel 4, stk. 3, TEU, må processuelle regler for søgsmål til sikring af beskyttelsen af de rettigheder, som EU-retten medfører for borgerne, således ikke være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende søgsmål på grundlag

af national ret (ækvivalensprincippet), og de må heller ikke i praksis gøre det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de rettigheder, der tillægges i henhold til Unionens retsorden (effektivitetsprincippet) (dom af 24.10.2018, XC m.fl., C-234/17, EU:C:2018:853, præmis 22 og den deri nævnte retspraksis).

- 31 Overholdelsen af disse krav skal bedømmes under hensyn til, hvilken stilling de omhandlede regler indtager i den samlede procedure, denne procedures forløb og disse reglers særlige kendetegn for de forskellige nationale instanser (dom af 27.6.2013, Agrokonsulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, præmis 38 og den deri nævnte retspraksis, og af 24.10.2018, XC m.fl., C-234/17, EU:C:2018:853, præmis 24).
- 32 I det foreliggende tilfælde fremgår det af sagsakterne for Domstolen, at rumænsk ret indeholder en søgsmålsadgang, som giver mulighed for at anmode om genoptagelse af endelige retsafgørelser, der viser sig at være i strid med EU-retten. Det følger af den forelæggende rets angivelser, at dette søgsmål med påstand om genoptagelse er underlagt en frist på en måned, der løber fra forkyndelsen af den retsafgørelse, for hvilken genoptagelse anmodes. Denne frist følger af dom nr. 45/2016, som vedrørte fortolkningen og anvendelsen af artikel 21, stk. 2, i lov nr. 554/2004.
- 33 Det skal derfor afgøres, om en sådan frist er forenelig med ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet.

Om ækvivalensprincippet

- 34 Som bemærket i nærværende doms præmis 30 forbyder ækvivalensprincippet en medlemsstat at fastsætte processuelle regler for anmodninger, der fremsættes med henblik på at beskytte de rettigheder, som EU-retten medfører for borgerne, som er mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende søgsmål på grundlag af national ret.
- 35 Det skal derfor efterprøves, om det i hovedsagen omhandlede søgsmål med påstand om genoptagelse kan anses for at svare til et søgsmål støttet på en tilsidesættelse af national ret, henset til sagsgenstanden, søgsmålsgrundlaget og de væsentligste forhold (jf. i denne retning dom af 27.6.2013, Agrokonsulting-04, C-93/12, EU:C:2013:432, præmis 39, og af 24.10.2018, XC m.fl., C-234/17, EU:C:2018:853, præmis 27).
- 36 Som generaladvokaten har anført i punkt 55 i forslaget til afgørelse, har den forelæggende ret ikke i begrundelsen for sin anmodning om præjudiciel afgørelse omtalt, at der findes et søgsmål med påstand om genoptagelse støttet på en tilsidesættelse af national ret, som ville kunne anses for at svare til det i hovedsagen omhandlede søgsmål.
- 37 Europa-Kommissionen har derimod gjort gældende, at det søgsmål med påstand om genoptagelse af en endelig retsafgørelse, der er i strid med EU-retten, som er fastlagt i artikel 21, stk. 2, i lov nr. 554/2004, svarer til det søgsmål, der er foreskrevet i den civile retsplejelovs artikel 509, stk. 1, nr. 11, som foreskriver muligheden for at anlægge et søgsmål med påstand om genoptagelse af en retsafgørelse, når Curtea Constituțională (forfatningsdomstol), efter at retsafgørelsen er blevet endelig, har truffet en afgørelse om en indsigelse fremsat i den pågældende sag og har fundet, at den bestemmelse, som indsigelsen omhandlede, var forfatningsstridig.
- 38 Det er således Kommissionens opfattelse, at ækvivalensprincippet er blevet tilsidesat i det foreliggende tilfælde, eftersom de processuelle regler, der finder anvendelse på søgsmål anlagt i henhold til den civile retsplejelovs artikel 509, stk. 1, nr. 11, er mere gunstige end de regler, der finder anvendelse på søgsmål med påstand om genoptagelse anlagt i henhold til artikel 21, stk. 2, i lov nr. 554/2004. Ifølge Kommissionen forholder det sig nemlig således, at mens det første søgsmål kan anlægges inden for en frist på tre måneder fra datoen for offentliggørelsen af en dom afsagt af Curtea Constituțională

(forfatningsdomstol), hvorved det fastslås, at en national bestemmelse er forfatningsstridig, skal det andet søgsmål derimod anlægges inden for en frist på en måned fra datoen for forkyndelsen af den afgørelse, for hvilken genoptagelse anmodes.

- 39 Som generaladvokaten har anført i punkt 71 og 77 i forslaget til afgørelse, giver en dom afsagt af Curtea Constituțională (forfatningsdomstol), hvorved det fastslås, at en national bestemmelse er forfatningsstridig, i henhold til den civile retsplejelovs artikel 509, stk. 1, nr. 11, imidlertid kun mulighed for genoptagelse af en endelig retsafgørelse, der er vedtaget som led i en procedure, hvorunder der er rejst indsigelse om en national bestemmelses forfatningsstridighed, mens artikel 21, stk. 2, i lov nr. 554/2004 giver mulighed for at genoptage enhver endelig dom, der er afsagt i strid med EU-retten.
- 40 Uden nærmere angivelse hvad angår det sidstnævnte, kan Domstolen ikke tage stilling til, om der eventuelt er en lighed mellem det søgsmål med påstand om genoptagelse, der er indført ved artikel 21, stk. 2, i lov nr. 554/2004, og søgsmålet i henhold til den civile retsplejelovs artikel 509, stk. 1, nr. 11, hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt de krav, der følger af ækvivalensprincippet, er overholdt i det foreliggende tilfælde.
- 41 Det tilkommer således den forelæggende ret i lyset af den i nærværende doms præmis 30 nævnte retspraksis at efterprøve, om ækvivalensprincippet er overholdt i tvisten i hovedsagen, idet det bemærkes, at denne ret bevarer sin mulighed for at indgive en ny anmodning om præjudiciel afgørelse, når den er i stand til at forelægge samtlige de oplysninger for Domstolen, der gør det muligt for denne at træffe afgørelse om, hvorvidt ækvivalensprincippet er overholdt (jf. i denne retning kendelse af 12.5.2016, Security Service m.fl., C-692/15 – C-694/15, EU:C:2016:344, præmis 30 og den deri nævnte retspraksis).

Om effektivitetsprincippet

- 42 Hvad angår effektivitetsprincippet bemærkes, at det fremgår af Domstolens faste praksis, at hvert enkelt tilfælde, hvor der opstår spørgsmål om, hvorvidt en national processuel bestemmelse gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at anvende EU-retten, skal bedømmes under hensyn til, hvilken stilling bestemmelsen indtager i den samlede procedure, dennes forløb og dens særlige kendetegn, for de forskellige nationale retter. I denne forbindelse skal der i givet fald bl.a. tages hensyn til beskyttelsen af retten til forsvar, retssikkerhedsprincippet og princippet om en hensigtsmæssig gennemførelse af proceduren (dom af 14.6.2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, præmis 49; af 22.2.2018, INEOS Köln, C-572/16, EU:C:2018:100, præmis 44, og af 24.10.2018, XC m.fl., C-234/17, EU:C:2018:853, præmis 49).
- 43 Hvad navnlig angår præklusionsfristerne har Domstolen fastslået, at det af retssikkerhedsmæssige hensyn er foreneligt med effektivitetsprincippet, at der fastsættes rimelige, præklusive frister (jf. i denne retning dom af 16.12.1976, Rewe-Zentralfinanz og Rewe-Zentral, 33/76, EU:C:1976:188, præmis 5, af 10.7.1997, Palmisani, C-261/95, EU:C:1997:351, præmis 28, af 29.10.2015, BBVA, C-8/14, EU:C:2015:731, præmis 28, og af 22.2.2018, INEOS Köln, C-572/16, EU:C:2018:100, præmis 47).
- 44 Som det fremgår af sagsakterne for Domstolen, fandt Curtea de Apel Ploiești (appeldomstolen i Ploiești) i det foreliggende tilfælde i overensstemmelse med dom nr. 45/2016, at Oana Mădălina Călin's andet søgsmål med påstand om genoptagelse var anlagt for sent. Ifølge denne dom var fristen for at indgive en anmodning om genoptagelse en måned at regne fra forkyndelsen for Oana Mădălina Călin af den dom af 15. maj 2014, af hvilken der er anmodet om genoptagelse.
- 45 Der skal følgelig foretages en efterprøvelse af rimeligheden af en sådan frist, ved udløbet af hvilken en borger ikke længere kan indgive en anmodning om genoptagelse af en endelig retsafgørelse, der er afsagt i strid med EU-retten.

- 46 Det skal i denne henseende fastslås, at en frist på en måned for at anlægge et sådant søgsmål med påstand om genoptagelse af en endelig retsafgørelse, der ifølge overskriften til artikel 21 i lov nr. 554/2004 er en »ekstraordinær« søgsmålsadgang, ikke i sig selv er kritisabel.
- 47 En præklusionsfrist for at anlægge et søgsmål med påstand om genoptagelse er nemlig rimelig, idet den giver borgeren mulighed for at vurdere, om der er grundlag for at anmode om genoptagelse af en endelig retsafgørelse, og i givet fald for at forberede dette søgsmål med påstand om genoptagelse i forhold til denne. Det skal i denne forbindelse bemærkes, at det i nærværende sag på ingen måde er gjort gældende, at den tildelte frist på en måned herfor var urimelig (jf. analogt dom af 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, præmis 44).
- 48 Det skal endvidere præciseres, at den i hovedsagen omhandlede frist for at anlægge søgsmål med påstand om genoptagelse løber fra forkyndelsen for parterne af den pågældende endelige retsafgørelse. Parterne befinder sig således ikke i en situation, hvor denne frist er udløbet, uden at de har haft kendskab til den endelige retsafgørelse (jf. analogt dom af 6.10.2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, EU:C:2009:615, præmis 45).
- 49 På denne baggrund synes varigheden af den i hovedsagen omhandlede frist for at anlægge søgsmål med påstand om genoptagelse ikke som sådan i praksis at gøre det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at indgive en anmodning om genoptagelse af en endelig retsafgørelse.
- 50 Hvad angår reglerne for anvendelsen af denne frist skal det bemærkes, at retssikkerhedsprincippet og det hermed sammenhængende princip om beskyttelse af den berettigede forventning dels kræver, at retsreglerne er klare og præcise, dels at deres anvendelse er forudsigelig for borgerne (jf. i denne retning dom af 15.2.1996, Duff m.fl., C-63/93, EU:C:1996:51, præmis 20, af 10.9.2009, Plantanol, C-201/08, EU:C:2009:539, præmis 46, og af 11.6.2015, Berlington Hungary m.fl., C-98/14, EU:C:2015:386, præmis 77).
- 51 Det fremgår således af forelæggelsesafgørelsen, at fristen på en måned til at anlægge et søgsmål med påstand om genoptagelse blev fastsat i dom nr. 45/2016 og gælder for de rumænske retsinstanser efter forkyndelsen heraf i *Monitorul Oficial al României*. Som det fremgår af procesdeltagernes skriftlige svar på Domstolens spørgsmål, blev denne dom afsagt den 12. december 2016, men blev først offentliggjort i *Monitorul Oficial al României* den 23. maj 2017.
- 52 Dom nr. 45/2016 var således endnu ikke blevet offentliggjort i *Monitorul Oficial al României*, da Oana Mădălina Călin den 17. august 2016 anlagde sit andet søgsmål med påstand om genoptagelse.
- 53 Henset til disse forhold ses det, med forbehold for den prøvelse, som den forelæggende ret skal foretage, at Curtea de Apel Ploiești (appeldomstolen i Ploiești) anvendte den ved dom nr. 45/2016 fastsatte frist for at konstatere, at Oana Mădălina Călins andet søgsmål med påstand om genoptagelse var anlagt for sent, selv om denne dom endnu ikke var offentliggjort. Det fremgår i øvrigt ikke af sagsakterne for Domstolen, at der i rumænsk ret, da Oana Mădălina Călin anlagde det nævnte søgsmål med påstand om genoptagelse, fandtes en anden frist for at indgive en sådan anmodning om genoptagelse, som kunne anses for at være klar og forudsigelig som omhandlet i den i nærværende doms præmis 50 nævnte retspraksis.
- 54 I retsmødet har den rumænske regering imidlertid anført, at de rumænske retsinstanser, inden dom nr. 45/2016 blev offentliggjort i *Monitorul Oficial al României*, anvendte forskellige frister for at anlægge søgsmål med påstand om genoptagelse i henhold til artikel 21, stk. 2, i lov nr. 554/2004, eftersom de ikke var forpligtet til at anvende en bestemt frist.

- 55 Såfremt den rumænske regering med denne konstatering har søgt at begrunde anvendelsen af den løsning, som dom nr. 45/2016 gav, inden selve offentliggørelsen heraf, skal det fastslås, at en sådan praksis ikke kunne give en klar, præcis og forudsigelig regel om fristen for at anlægge et søgsmål med påstand om genoptagelse, og at den herved kunne stride med retssikkerhedsprincippet.
- 56 Eftersom den forelæggende ret har anført, at Curtea de Apel Ploiești (appeldomstolen i Ploiești) anvendelse af denne frist bevirkede, at det ikke var muligt at tilbagebetale den afgift, som var opkrævet i strid med EU-retten, til Oana Mădălina Călin, idet hun ikke havde andre nationale processuelle midler til at opnå tilbagebetaling af denne afgift, skal det, som generaladvokaten har anført i punkt 103 i forslaget til afgørelse, bemærkes, at princippet om retskraft ikke er til hinder for at anerkende et princip om, at staten er erstatningsansvarlig for afgørelser truffet af en ret i sidste instans (dom af 30.9.2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, præmis 40), såsom den forelæggende ret. Som følge af bl.a. den omstændighed, at en tilsidesættelse af de ved EU-retten tillagte rettigheder ved en sådan afgørelse normalt ikke længere kan berigtiges, bør borgerne nemlig ikke fratages muligheden for at drage staten til ansvar for ved hjælp af dette middel at opnå beskyttelse af deres rettigheder ad rettens vej (dom af 30.9.2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, præmis 34, af 6.10.2015, Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, præmis 40, og af 24.10.2018, XC m.fl., C-234/17, EU:C:2018:853, præmis 58).
- 57 På baggrund af det ovenfor anførte skal det forelagte spørgsmål besvares således:
- EU-retten, og navnlig ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at den principielt ikke er til hinder for en national bestemmelse, som den fortolkes ved en dom afsagt af en national retsinstans, hvorved der fastsættes en præklusionsfrist på en måned til at indgive en anmodning om genoptagelse af en endelig retsafgørelse, der er afsagt i strid med EU-retten, og hvilken frist løber fra forkyndelsen af den afgørelse, der ønsket genoptaget.
 - Effektivitetsprincippet, sammenholdt med retssikkerhedsprincippet, skal imidlertid fortolkes således, at det er til hinder for, at en national retsinstans under omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede anvender en præklusionsfrist på en måned til at indgive en anmodning om genoptagelse af en endelig retsafgørelse, når den dom, hvorved den nævnte frist blev fastsat, endnu ikke var offentliggjort i *Monitorul Oficial al României*, da anmodningen blev indgivet.

Sagsomkostninger

- 58 Da sagen i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra de nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

- 1) EU-retten, og navnlig ækvivalensprincippet og effektivitetsprincippet, skal fortolkes således, at den principielt ikke er til hinder for en national bestemmelse, som den fortolkes ved en dom afsagt af en national retsinstans, hvorved der fastsættes en præklusionsfrist på en måned til at indgive en anmodning om genoptagelse af en endelig retsafgørelse, der er afsagt i strid med EU-retten, og hvilken frist løber fra forkyndelsen af den afgørelse, der ønskes genoptaget.
- 2) Effektivitetsprincippet, sammenholdt med retssikkerhedsprincippet, skal imidlertid fortolkes således, at det er til hinder for, at en national retsinstans under omstændigheder som de i hovedsagen omhandlede anvender en præklusionsfrist på en måned til at indgive en anmodning om genoptagelse af en endelig retsafgørelse, når den dom, hvorved den nævnte frist blev fastsat, endnu ikke var offentliggjort i *Monitorul Oficial al României*, da anmodningen blev indgivet.

Underskrifter